

MARTYN FERENC

(1899–1986)

festőművész

a 30-as években, Franciaországban készült műveiből

Kiállítás Körmendi Galériában

(V. Falk Miksa u. 7.)

a Műgyűjtők Éjszakája és a Falkart Fórum alkalmából

2007. augusztus 9. – szeptember 16.

A kiállítást rendezte

Tőkeiné Egrý Margit

Nyitva tartás: hétfőtől péntekig 10–18 óráig.

A kiállított művek:

Jelenet öt figurával, 1933

Úszó vonalak, 1933

Képterv, 1933

Hajó, 1933–35

Kompozíció halakkal és madarakkal, 1936

Kompozíció, 1936–39

Kompozíció, 1936–39

Kompozíció, 1936–39

Kompozíció, 1936–39

Collioure, 1932–35

1055 Budapest, Falk Miksa u. 7. Tel.: (1) 269-0763, Fax: (1) 269-0237

e-mail: info@kormendigaleria.hu • www.kormendigaleria.hu

A borítón: Kompozíció, olaj, vászon, 114 x 195,5 cm, 1936–39

A katalógust szerkesztette: Csák Ferenc művészettörténész

A Körmendi Galéria kiadványa. A Galéria köszönetet mond a gyűjtő házaspárnak, akik hazahozták és bemutatásra felajánlották a képeket

Készült a Codex Print nyomdában, Budapest, 2007

MARTYN FERENC

(1899 Kaposvár – 1986 Pécs)

Martyn Ferenc gyermekkorát Kaposváron Rippl-Rónai festőművész házában töltötte, miután korán elveszítette édesanyját. Középiskoláit Pécssett végezte, főiskolai tanulmányokat Bécsben és Budapesten folytatott. 1926 és 1939 között Párizsban élt és dolgozott, miközben többször ellátogatott Spanyolországba és Olaszországba, de megfordult ez idő tájt Németországban, Angliában és Belgiumban is. 1939-ben hazatért Magyarországra, előbb Budapesten majd az 1945-től végleg Pécssett telepedett le.

Munkásságára meghatározó jelentőségűek a Párizsban, Európában eltöltött évek, valamint a spanyolországi utazások visszatérő emlékei. A katalógusban bemutatott nagyméretű festmények az 1930-as, igen termékeny, alkotói korszak munkásságának válogatott darabjai, melyeket eddig a magyar közönség még nem láthatott. Ebből az időszakból nagyméretű táblaképeket a magyar közgyűjteményekben csak elvétve találunk.¹

Martyn Párizsban 1927 és 1935 között elvont fogalmazású krétarajzokat és akvarelleket készített. A vörös krétával, biztossággal alakított rajzok nagyméretűek és önálló kompozíciók, a felületet fedő, pasztózus színezésükkel festői hatásúak. Tartalmuk általában természeti látványok átültetett kompozíciói, dombos tájak, vitorlák, madarak, fák, halak és a halászat eszközei jelennek meg mint főbb motívumok. A „rend és az egyensúly, a harmónia keresése és a rátalálás biztonsága jellemzi ezeket a kompozíciókat”.²

Martyn 1934-ben csatlakozott az „Abstraction-Création”³ elnevezésű művészeti csoporthoz. Ezzel a tájékozódás, tanulás éveit voltaképpen lezáródtak.

Művészete az 1934-35-ös években kiforrott és megállapodott. Formaszerkesztése, mely eleinte erősebben kapcsolódott a kubista térképzéshez és színfelfogáshoz, ekkorra felszabadult és kötetlenebbé vált. Képei motívumait egymást átszövő, dinamikus ritmusban lendülő, ívelt formákból építette. Az 1936 és 1939 közötti években készült olajfestményekből jól kivehető, hogy azok a megelőző évek akvarelljeinek és pasztelljeinek felfogását követik, vagy azok olajfestményre átvitt változatai. A munkákban jól látszik Martyn kapcsolata az „Abstraction-Création” csoporttal, ilyen rokonság elsősorban a művészi igényesség, amely képeinek felületi művességére, a faktúra szépégére jellemző.

„A másik jellemző tulajdonság, amit a Párizsban készült olajfestményeken megfigyelhetünk, a pontos, szigorú szerkesztés és a tiszta, keveretlen színekkel való képépítés. Martyn a színekkel dimenziókat: síkokat, tereket hozott létre, amelyekben cselekmények játszódnak. A többrétegű, mélységet teremtő síkok között a színes formák dinamikus mozgásképzetet keltenek.”⁴

Martyn Ferenc munkásságára jellemző sajátosságokra Kállai Ernő mutat rá találóan 1946-ban kelt írásában: „Martyn Ferenc mestere a tiszta festői képfogalmazásnak. Vannak művei, amelyekről pusztán az elvont alakítás és konstruktív rend szellemi élvezete és a színek érzéletes öröme: a lét nyugodt, derűs harmóniája sugárzik. Ezekben a képekben áll Martyn Ferenc legközelebb a franciákhoz. Ám a festő képzeletét ennél az értelmileg átszellemült érzékletességnél többnyire mélyebb indítékok: a temperamentum szenvedélyes, olykor szertelenségig szilaj impulzusai, a lélek távoli emlékei, tudat alól felépülő, rejtélyes látomásai és fantasztikus, bizarr képzettársításai mozgatják.... Az elvont festői formákba öntött emlékeknek és képzettársításoknak eredetét, legalábbis egy irányban és a látomások egész sorára vonatkozóan, nem nehéz meghatározni, tudván, hogy Martyn Ferenc apai ágon ír tengerészősöktől származik.”⁵

Ebben az időben azonban a feszült politikai helyzet Párizsban is nyugtalanságot keltett, a festészet gondjain áttört a küszöbön lévő háború szelleme. Levelében Martyn erről az utolsó párizsi időszokról így ír:

„Az utolsó év igen fontos volt munkásságomban, nagy színes képeket készítettem, egy nagyobb sor akvarellt és rajzot.... Külföldön többfelé szerepeltem, a meghívásoknak nem is tudok megfelelni. És ha nem lesz baj, úgy ebben az évben véglegesen rendeződik párizsi pozícióm” – írta Pécsre, 1939. IV. 12-i levelében.⁶ A baj szó természetesen a második világháborút jelentette amely röviddel levele után sötétségbe borította Európát. Martyn nem szeretett volna egyik napról a másikra elmenekülni a művészet akkori fővárosából, ezért csak végső kényszerből, néhány hónap múlva tért haza, maga mögött hagyva 15 év festői munkásságának összes alkotását.

Ezeknek, a hazánkban a nagyközönség számára most elő-

szőr bemutatott, Párizsban készült alkotásoknak egy meghatározó, jelentős művészettörténeti értéket képviselő csoportját tárja elénk a kiállítás, valamint kísérő katalógusa.

Szeretnénk köszönetet mondani Hárs Éva művészettörténésznek következetes kutatómunkájáért, amellyel feltárta a teljes Martyn életművet és segítette az itt bemutatott művek hazatérését.

Csák Ferenc
művészettörténész

P. S.

Köszönöm a szíves köszönetet, ám nem engem illet, hanem azt a párizsi-spanyol igaz barátot, Mme Marie-Louise Rigaudiaz-t, aki megőrizte Martyn Ferenc 1939-ben otthagytott, rábízott műveit. Őrizte közel negyven éven át a II. világháborút is átvészelve, Párizsból egy közeli kis faluba szállítva, elrejtve azokat. Ott láthattam meghatódva, bámulva a gazda segítségével a padlásról egyenként leadogatott festményeket. Az eső csepegett, én falhoz támasztva sietve fényképeztem a képeket, hogy az eső elől megvédve, mielőbb visszakerüljenek biztonságos helyükre, a padlásra. Három évvel később Martyn Ferenc jelenlétében találkoztam ismét a festményekkel és első alkalommal a vöröskréta rajzokkal és akvarellekkal, Mme Rigaudiaz lakásán. Ez utóbbiakat mindvégig a szobája szekrénye mögött „bújtatta” az évtizedek viszontagságai közepette. Onnan varázsolta elő őket. Az ablakon beáramlott a fény, a képek tüzes színekben ragyogtak. Martyn Ferenc kutató szemmel vizsgálta, megtapogatta egyiket-másikat. Hibátlanok, sértetlenek voltak. Azt hiszem, elégedett volt ifjúkori önmagával. Mme Marie-Louise szívesen idézte fel egykori ifjúságuk közös emlékeit. Számára természetes volt, hogy a képek is megérték ezt a viszontlátást. Az érdem csakis az övé, a köszönet őt illeti.

Szeretettel, hálás emlékezettel Hárs Éva

1 Többek között például: Kompozíció, 1936–1939, Párizs, vászon, olaj, 98 x 198, a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona

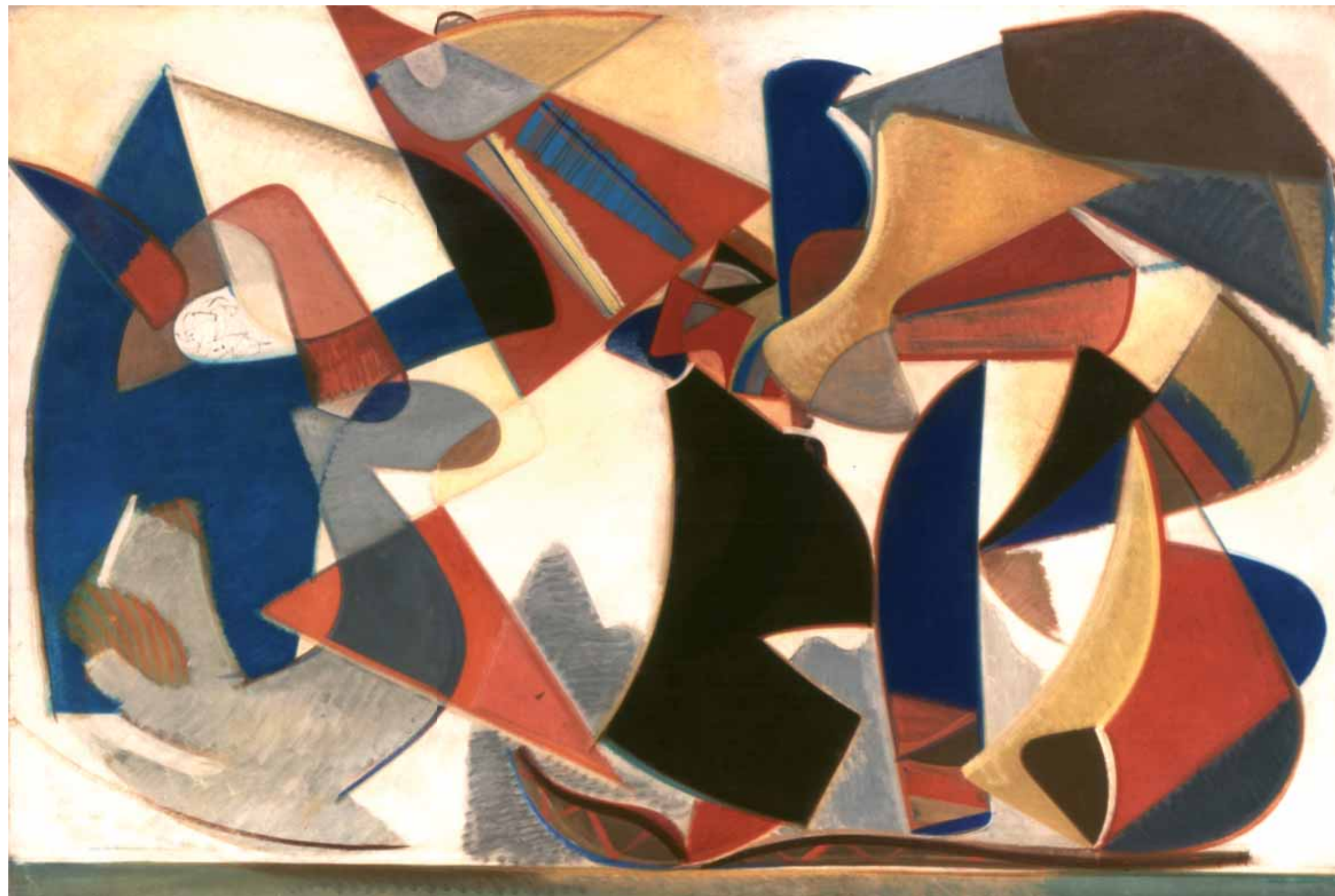
2 Hárs Éva, Martyn Ferenc, 1975, 33. o.

3 A művészcsoporthoz 1931-ben alapította Arp, Gleizes, Héliou, Herbin, Kupka, Pevsner, Séligmann és Vantongerloo. A nonfiguratív művészet különböző irányait képviselő alkotók képein a szigorú geometriától a mozgalmas, oldott formákig többféle ágazó utak figyelhetők meg.

4 Hárs Éva, Martyn, 1999, Helikon Kiadó, 10. o.

5 Kállai Ernő, Martyn Ferenc művészete, Tájékoztató a művész gyűjteményes kiállításához, 1946

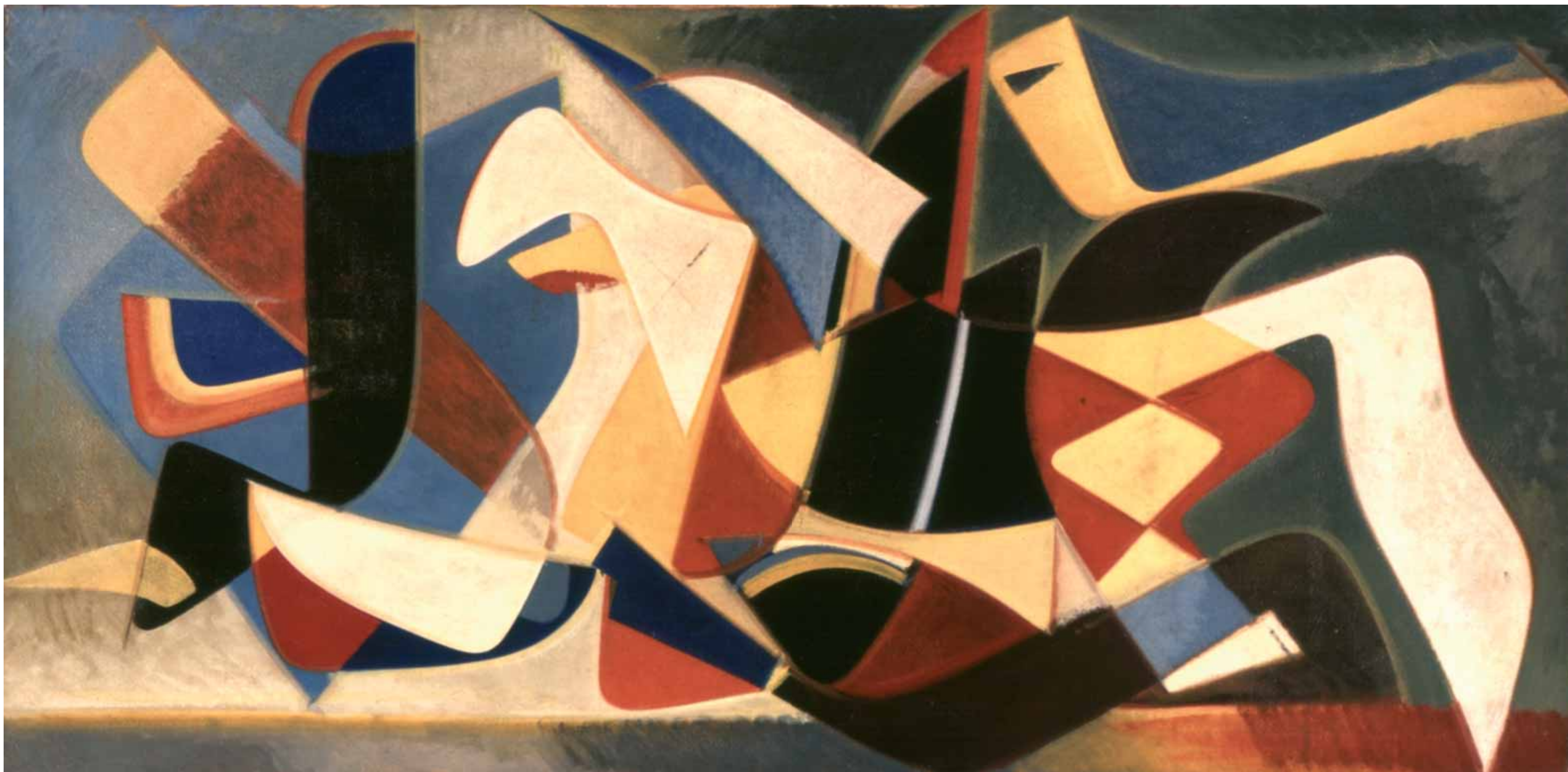
6 Hárs Éva, Martyn Ferenc, 1975, 44. o.

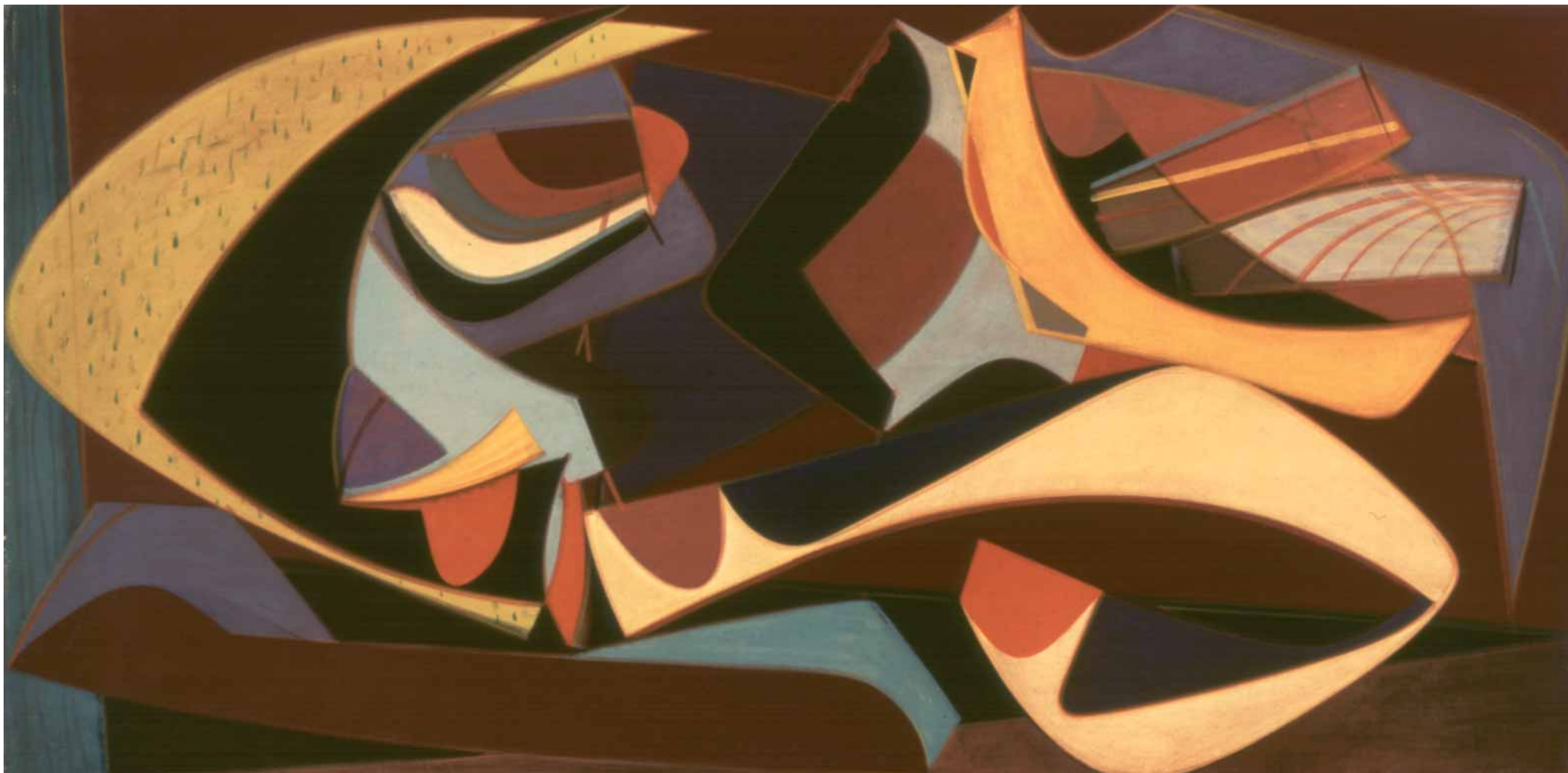
Kompozíció, olaj, vászon, 135 x 196 cm, 1936–39

A 6–7. oldalon: Kompozíció halakkal és madarakkal, olaj, vászon, 114 x 195,5 cm, 1936

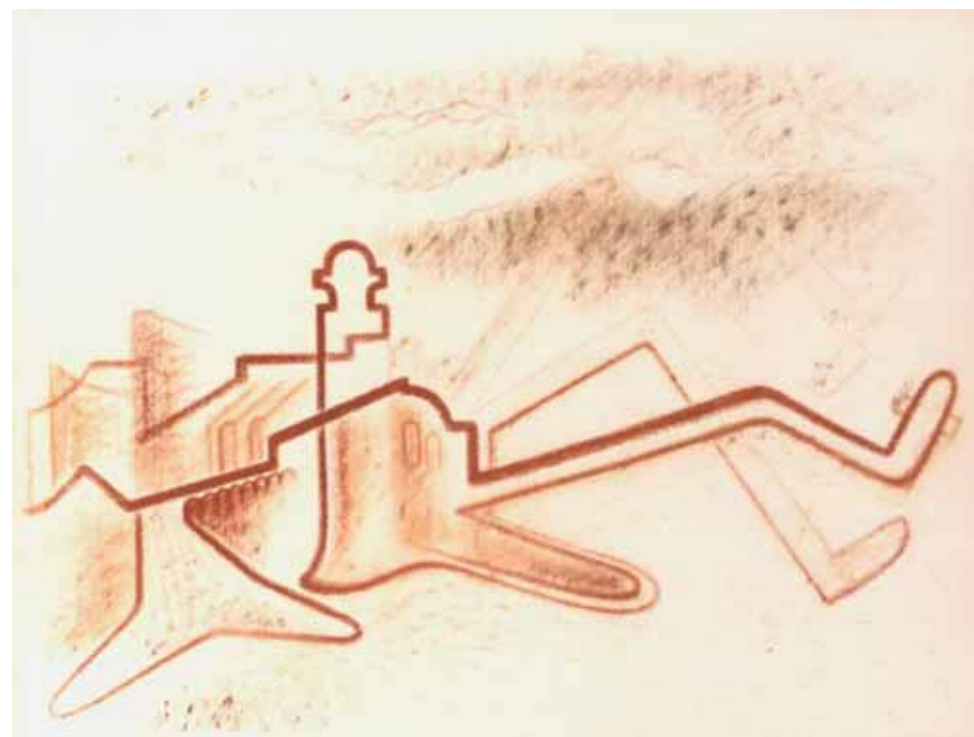

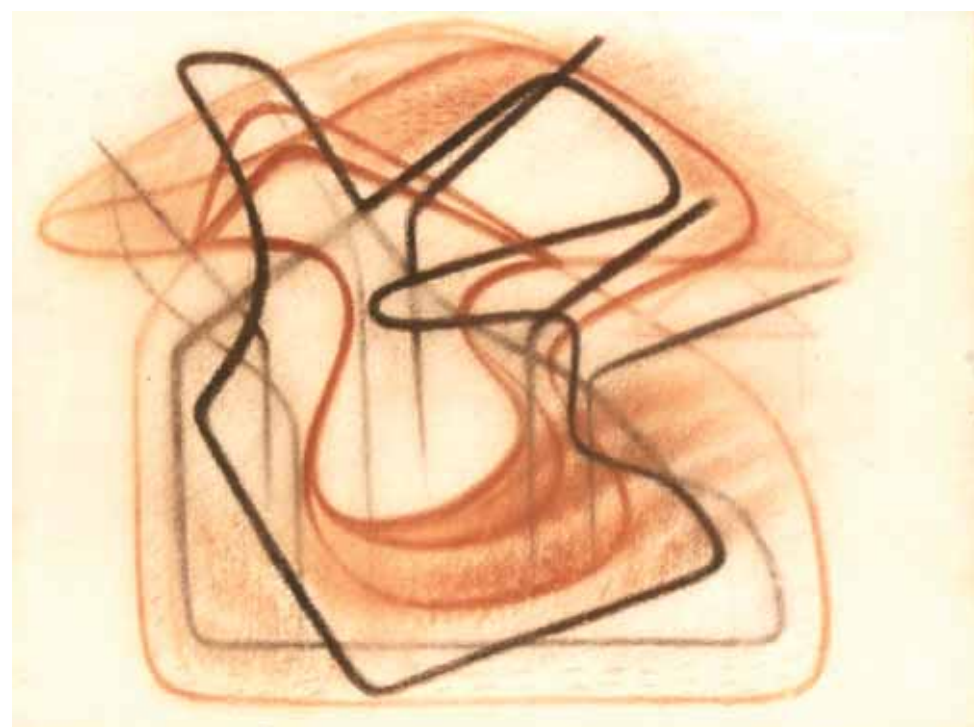
Kompozíció, olaj, vászon, 97 x 196 cm, 1936–39

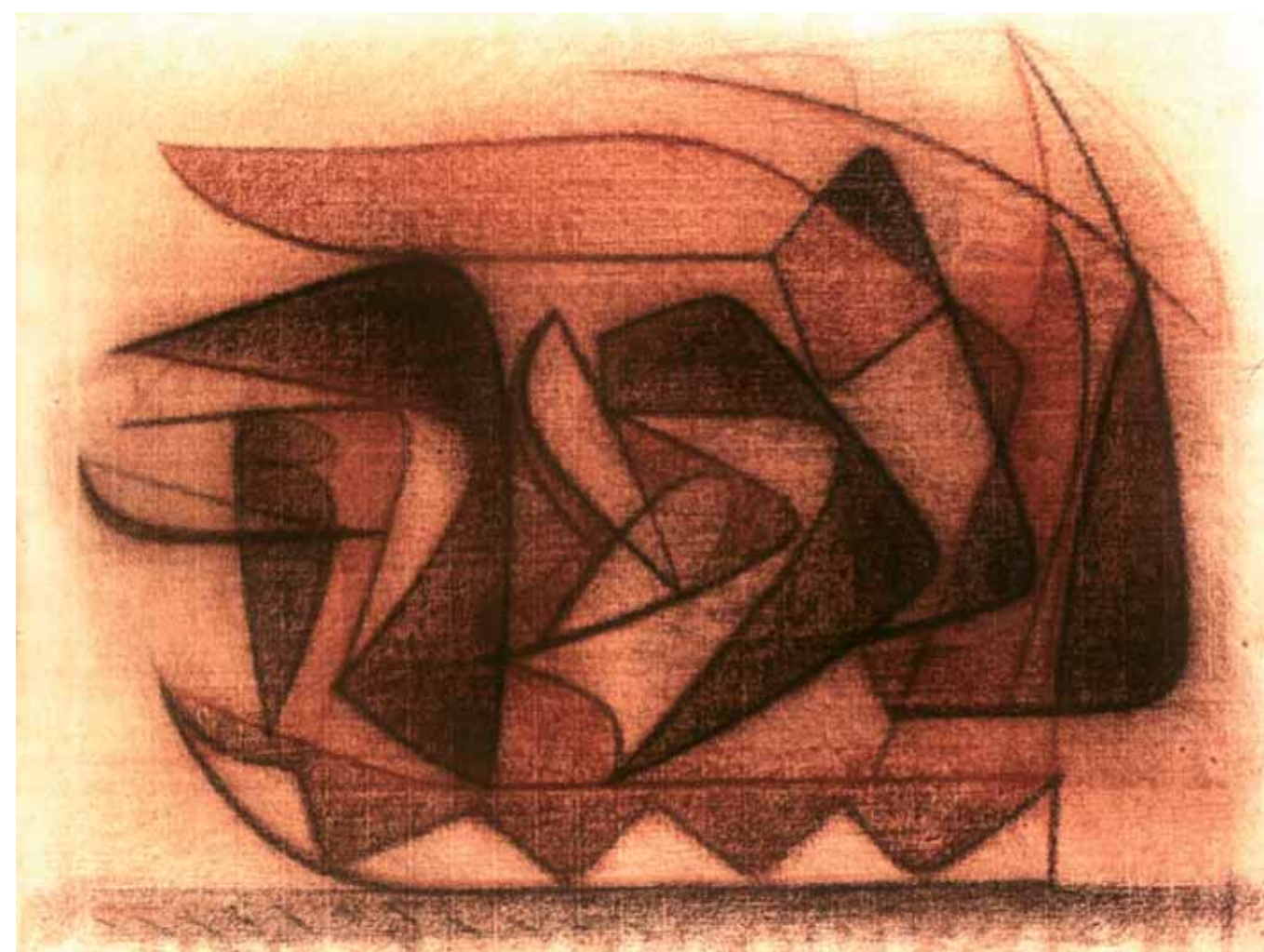
Kompozíció, olaj, vászon, 97 x 196 cm, 1936–39

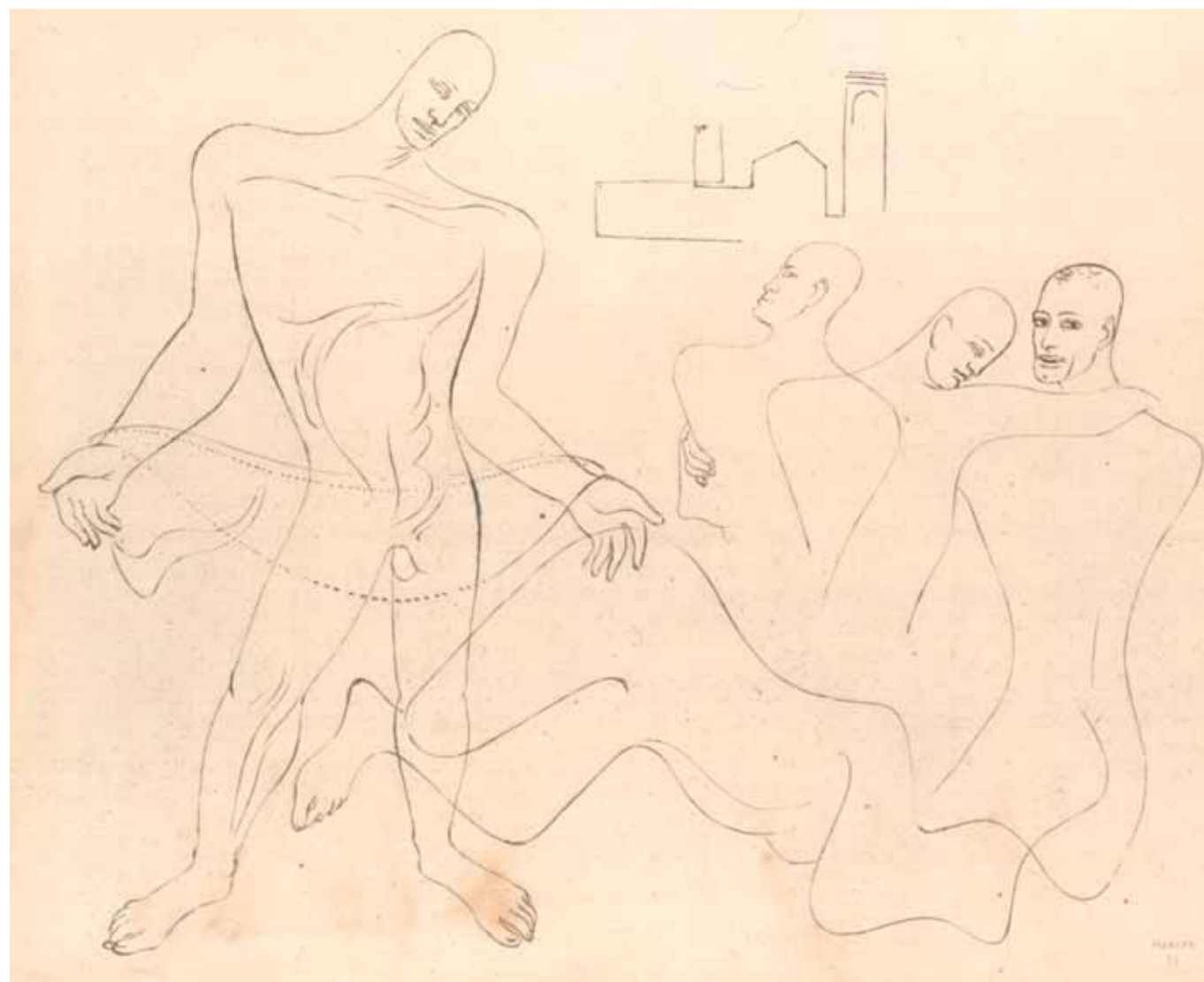
Collioure, vöröskréta, biszter, papír, 620 x 810 mm, 1932–35

Képterv, vöröskréta, biszter, papír, 620 x 810 mm, 1933, J. k. L.: MARTYN 33

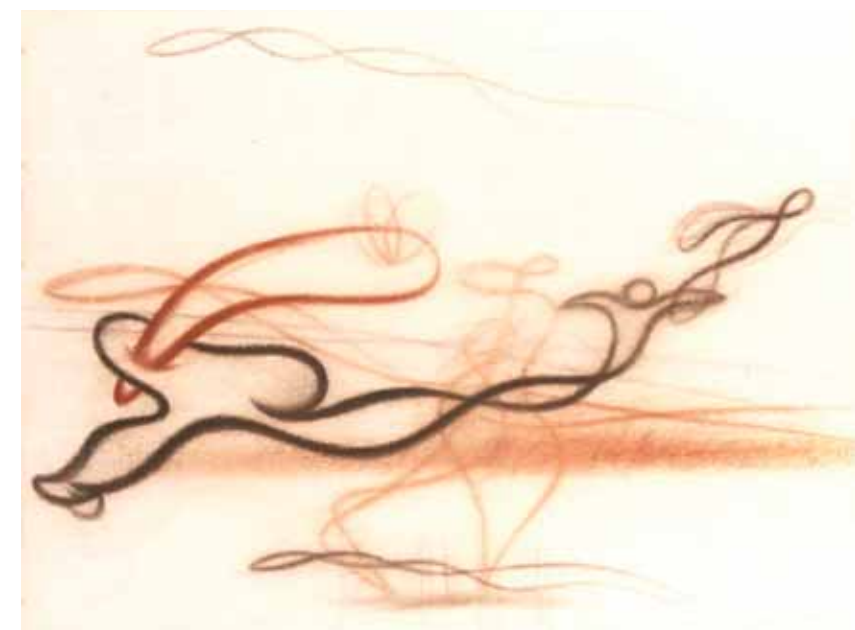
Hajó, vöröskréta, biszter, papír, 620 x 810 mm, 1933–35

Jelenet öt figurával, toll, tus, papír, 600 x 790 mm, 1933, J. j. I.: MARTYN 33

Az én életem a század eleji Somogyból, a Zselicségből indul, a szélén szederfákkal húzó földutakon, ahol órákig gyalogolt az ember, élőlényt alig látott. Néha pacsirta emelkedett a levegőbe, messzebb őz suhant.

Ez a szélesívű, szépséges táj ma sem sűrűn lakott, de gépszántotta a végtelen határ, a sima, fehérítő betonúton kocsik nyüzsögnek, és a levegőben is gép, másfajta madár.

Úszó vonalak, vöröskréta, biszter, papír, 620 x 810 mm, 1933 J. j. I.: MARTYN 33

Családom apai ágon Írországból származik. A családban akadt nevezetes ember, meg különc, magas rangú pap, sok katona. Nos, ebből a végig főképp katona- családból egy Róbert, a dédapám a múlt század elején érkezett Magyarországra, tehát bevándorolt, feleségül vette Balatonboglárról Gaál Antóniát és Somogyban, Kazsokon telepedett meg.

Anyai ágon még ott él emlékezetemben a kedves Piatsek bácsi, öregapám, a nyugalmazott erdész, a Rippl-Rónai család barátja, Lazarine asszony magyar tanítója és a század eleji Rippl-Róna képek pipázó modellje. A kaposvári Fő utcai ház, aztán a Róma hegyi villa és parkja Rippl-Rónainál, ez a magyar-francia otthon, ahol a század végi-század eleji Párizsról, Franciaországból, a Pireneusokról

éppúgy esett szó, mint Somogyról – különös híd: egyik pillére Neuilly-ben, a másik a Róma hegyen – paradicsomi világ volt. Igaz, benne inas voltam, amolyan hozd-vidd igazi inas, aki ott állt a festő állványa mellett, kerekén hús esztendeig. A mesterséget, a kézművességet naponta láttam, tapasztalhattam.

Az Óceán partján fekvő kikötővárostól, Galwey-től, a Sligo és Mayo megyéktől messze esett az akkori Dunántúl és Somogy, de a távolság lassan, igen lassan egészen elenyészett, s e tragikus történelmi sziget emlékét tisztelettel őrizve a szívben, most már a negyedik nemzedék hazájának a Duna táját érzi, vallja és tudja. És ha lehetséges volna olyan kérdés, hol és mikor szerettem volna, hol és mikor szeretnék élni, a válasz egyetlen, az hogy itt és ma.

A két háború között tizenöt esztendőt töltöttem Párizsban, utaztam szerte Európában és Észak- Afrikában. Fölfedezések, az ember, a társadalom sorsát, javát szolgálni vágyó fölfedezések kora ez, ugyanakkor az egyre fenyegetőbbé váló, a meg nem állítható rém, a második világháború közeledte is. E sokszínű egységbe mi várt az idegenből partra szálló, máról- holnapra élő fiatal emberre, ha nem a mindenkori, a szabályos kaland, a homályosban is valami szilaj bizakodás, a szükségesnek és hasznosnak, a számára egyedül lehetségesnek lassú fölismerés és összeállása? Lehet, mindebből egyetlen mű se kerekedik...

Úgy tűnik nekem, hogy a képek gondoskodnak saját sorsukról- e mentség a közel egy emberöltő alatt elkészült festményeimről szól. Ma már nem tudnak megváltozni, jobbakká lenni. Hibáikkal együtt valók emberkézből, és emberekhez akarnak szólni.

Martyn Ferenc

KÖRMENDI GALÉRIA
BUDAPEST SOPRON

MARTYN FERENC